

УДК 7.03-028.5:75.071.1(477.83/.86)
DOI: 10.31866/2617-7951.8.2.2025.347592

UDC 7.03-028.5:75.071.1(477.83/.86)

АВТОРСЬКІ МИСТЕЦЬКІ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО- ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ ГАЛИЧИНИ

Олена Волинська,
<https://orcid.org/0009-0003-6258-3467>,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна
v393ole@ukr.net

AUTHOR'S ART SCHOOLS IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPING ART AND DESIGN CULTURE OF GALICIA

Olena Volynska,
<https://orcid.org/0009-0003-6258-3467>,
PhD in Education, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Carpathian
National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
v393ole@ukr.net

Анотація

Мета дослідження – на основі аналізу діяльності авторських мистецьких шкіл О. Новаківського, сестер Олени та Ольги Кульчицьких, О. Сорохтея, Р. Сельського, М. Зорія простежити розвиток художньо-проектної культури Галичини. **Методи дослідження.** Дослідження базується на застосуванні різних методів: аналізу джерельної бази в пізнанні етнокультури Галичини, проведенні зустрічей, інтерв'ю, вивченні сімейних архівів, відвіданні виставок, практичному використанні отриманих результатів дослідження. **Наукова новизна** полягає у висвітленні процесів художньо-проектної культури Галичини крізь призму функціонування авторських мистецьких шкіл О. Новаківського, сестер Олени та Ольги Кульчицьких, О. Сорохтея, Р. Сельського, М. Зорія. Дослідження виявило особливості розвитку художньо-проектної культури Галичини: функціонування в краї авторських мистецьких шкіл, зв'язок шкіл з українським та зарубіжним художньо-проектним досвідом, прогресивним творчим і художньо-педагогічним доробком митців тощо. Розкрито авторські методики викладання художніх дисциплін: рисунку, живо-

Abstract

The purpose of this research is to trace the development of artistic and design culture in Galicia, based on an analysis of the activities of the artistic schools led by O. Novakivskyi, the sisters Olena and Olha Kulchytskas, O. Sorokhtei, R. Selsky, and M. Zorii. **Research methodology.** The study employs various methods, including the analysis of source materials to examine the ethnoculture of Galicia, conducting meetings and interviews, studying family archives, visiting exhibitions, and applying the research results in practical settings. **The scientific novelty** lies in highlighting the processes of artistic and design culture in Galicia through the prism of the functioning of the author's art schools of O. Novakivskyi, sisters Olena and Olha Kulchytskas, O. Sorokhtei, R. Selsky, and M. Zoria. The research revealed the peculiarities of the development of Galicia's artistic and design culture, including the functioning of the author's art schools in the region, the connection between schools and Ukrainian and foreign artistic and design experiences, and the progressive creative and artistic-pedagogical achievements of artists. The author's methods of teaching art disciplines are revealed, including drawing, paint-

пису, пленерного живопису, спецживопису, основ композиції, ручних робіт, історії української та зарубіжної культури тощо, використання в навчальному процесі прогресивних методів та форм. Висвітлено художньо-проектну спадщину митців та її значення для формування в творчій молоді української національної ідентичності. **Висновки.** Авторські мистецькі школи характеризувалися національним корінням, самобутніми художньо-педагогічними напрацюваннями, методологією художньо-проектної освіти, формуванням засад українського дизайну, використанням прогресивних західноєвропейських здобутків, підготовці кваліфікованих українських кадрів. Важливо використати цей досвід у сучасній етнодизайнерській підготовці фахівців України.

Ключові слова:

авторські мистецькі школи, художник, художник-педагог, художньо-проектна культура Галичини, національна культура, рисунки, живопис, ручні роботи, народне мистецтво, професійна підготовка дизайнерів, українська національна ідентичність.

ing, plein air painting, special painting techniques, the basics of composition, handicrafts, and the history of Ukrainian and foreign cultures, among others. The author also utilises progressive methods and forms in the educational process. The artistic and project heritage of artists, along with its significance for the formation of Ukrainian national identity among creative youth, is highlighted.

Conclusions. The author's art schools were characterised by national roots, original artistic and pedagogical developments, the methodology of artistic and project-based education, the formation of the foundations of Ukrainian design, the use of progressive Western European achievements, and the training of qualified Ukrainian personnel. It is essential to use this experience in the modern ethno-design training of specialists in Ukraine.

Keywords:

author's art schools, artist, artist-teacher, artistic and project culture of Galicia, national culture, drawings, painting, handicrafts, folk art, professional training of designers, Ukrainian national identity.

Вступ **1**

Художньо-проектна культура Галичини – це комплексне поєднання теорії та практики підготовки фахівців у галузі дизайну, тісно пов'язане з історичними, соціально-економічними, національно-культурними передумовами розвитку регіону. Виразниками ідей художньо-проектної культури Галичини були окремі митці-новатори, художники-педагоги, громадські та інші прогресивні діячі, які здобули вищу художню освіту в західноєвропейських академіях і школах мистецтв та мали бажання долучитися до процесів розбудови національної культури та економіки краю, підготовки дипломованих фахівців. Їхніми зусиллями було напрацьовано художньо-проектний доробок, системи навчання та виховання галицької молоді, які називаємо авторськими мистецькими школами.

У художньо-проектній культурі Галичини важливу роль відіграло функціонування в краї авторських мистецьких шкіл, чому й присвячено наше дослідження. Успішний розвиток дизайн-освіти України передбачає ґрунтовне вивчення напрацьованих видатних митців, художників-педагогів Галичини.

Мета дослідження **2**

Мета дослідження: виявити художньо-проектні напрацювання видатних митців та художників-педагогів – засновників авторських мистецьких шкіл Галичини.

Методологія та аналіз джерельної бази

3

Методологія дослідження базується на застосуванні методів аналізу джерельної бази, пізнанні етнодизайну Галичини, проведення зустрічей, інтерв'ю, вивчення сімейних архівів, відвідання виставок.

Питання мистецької освіти в Україні, зокрема в Галичині, у художньому аспекті досліджували Р. Шмагало (2005), Л. Волошин (1997, 2000, 2001). Мистецькі товариства, об'єднання, угруповання, спілки Львова 1860–1998 рр. вивчали О. Нога та Р. Яців (1998), особливості львівської графіки 1945–1990 – Р. Яців (1992), національне мистецтво – Б.-І. Антонич (1933). Окремі дослідження мистецтва Львова першої половини XX ст. здійснили О. Ріпко (1996), функціонування Вільної Академії мистецтва у Львові – Д. Кравич (1997), Львівської школи художніх промислів та декоративно-ужиткового мистецтва – Т. Максисько (1971), діяльності українських мистців в еміграції – І. Кейван (1996) та ін. Доробок О. Сорохтея вивчали О. Волинська (1999), В. Мельник (2000), В. Полек (1995), Х. Сорохтей (1996) та ін. Спадщину О. Кульчицької досліджували І. Добрянська (1987), Я. Запаско (1999), З. Краковецька (2001) та ін.

Проте відсутні дослідження процесів художньо-проектної культури Галичини крізь призму функціонування авторських мистецьких шкіл Олекси Новаківського, сестер Олени та Ольги Кульчицьких, Осипа Сорохтея, Романа Сельського, Михайла Зорія.

Результати дослідження

4

Методологія художньо-проектної освіти молоді митця Олекси Новаківського (1872–1935) була напрацьована в приватній малярській школі та базувалася на поєднанні академічного підходу до вивчення художніх дисциплін і патріотичного виховання творчої молоді на засадах національної культури й загальнолюдських цінностей через призму світових процесів. Це було зумовлено ґрунтовною академічною підготовкою Новаківського в Краківській академії мистецтв та його бажанням заснувати у краї національний художній навчальний заклад. Хоча школа О. Новаківського діяла у Львові впродовж нетривалого часу (1923–1935), проте сприяла підготовці професійних митців і культурних діячів краю. Школа характеризувалася кваліфікованим викладацьким колективом, напрацьованою системою художньо-проектної освіти. Художньо-освітня діяльність у цьому закладі здійснювалася шляхом використання методу індивідуальної роботи педагога та учнів, запровадження прогресивних форм навчання тощо. Художник О. Новаківський викладав рисунок, називав його основою зображення, застосовував авторські методики, поєднання теорії із практикою, синтез аудиторних, самостійних, індивідуальних, творчих, дослідницьких завдань тощо. У школі Новаківського неабиякого значення надавали викладанню фахових дисциплін (рисунок, малярство, основи

композиції, національне та зарубіжне мистецтво) заохочували учнів до вдосконалення, аналізу й стилізації зображуваного; використовували індивідуальні форми контролю, плернерні студії на Гуцульщину; практикували щорічні звітні виставки студентських робіт тощо. Особлива увага приділялася вивченню національної культури. Своєрідними уроками культури були щорічні плернерні студії на Гуцульщину. Мальовнича природа, прадавнє мистецтво гуцулів, орнаментальна культура, знаки-символи численних виробів декоративно-ужиткового мистецтва виховували українську національну ідентичність, що сприяло всебічній мистецькій підготовці молоді та формуванню авторського стилю. Вихованці школи О. Новаківського були активними громадянами, ставали учасниками тогочасних художніх спілок та гуртків (АНУМ, ГДУМ, ЗУМО, УТПМ, «Руб» тощо) (Нога & Яців, 1998), залучалися до видання часопису «Карби» (Антонич, 1933).

Засновник школи – художник О. Новаківський – був зразком для учнів у культурній діяльності та повсякденному житті. Його вихованці (С. Гординський, В. Дядинюк, О. Козакевич, В. Сениця, М. Левицький та ін.) гідно продовжували й вдосконалювали в своїх роботах творчі напрацювання митця з давньоукраїнського іконопису (Волошин, 2000). Художник О. Новаківський майстерно виконував портрети сучасників та героїв минулого, передавав філософію та їхні психологічні характери, національний колорит, деталі. Це особливо помітно в численних портретах: О. Барвінського, Г. Голубовської, Л. Федорович-Малицької, О. Довбуша, Я. Осмомисла й ін. (Волошин, 1997). Митець працював у різних художніх напрямках (модерн, символізм, неоромантизм, експресіонізм тощо). Його роботи розкривали нові теми, жанри, висвітлювали філософію життя людини і творчої особистості (Волошин, 2001).

Діяльність малярської школи О. Новаківського сприяла розвиткові художньо-проектної освіти Галичини, формуванню української національної ідентичності. Цей навчальний заклад був спрямований на підготовку кваліфікованих художників, які надалі залучалися до розбудови національної художньо-проектної освіти, плекання й розвитку культури в цілому. Нині творчий доробок митця можемо побачити в Художньо-меморіальному музеї О. Новаківського у Львові.

Авторську мистецьку школу Галичини розвинули відомі митці та педагоги сестри Кульчицькі – Олена (1877–1967) та Ольга (1873–1940). Обидві були випускницями Львівської художньо-промислової школи (Максисько, 1971). Олена згодом навчалась у приватній художній школі С. Качор-Батовського та Вищій художньо-промисловій школі Віденської академії мистецтв. Її кваліфікаційна робота була пов'язана з аналізом прогресивних форм, методів, засобів художнього навчання молоді, особливої уваги надавалося питанню опанування рисунками як

навчальної дисципліни (Запаско, 1999). Дипломований художник-педагог О. Кульчицька працювала в навчальних закладах міст Львова, Перемишля (гімназії, ліцеї, семінарії, інститути) на посадах викладача рисунків, ручних робіт, керівника вчительських курсів. Вона розробила авторську методику викладання рисунків. Її сестра, Ольга Кульчицька, працювала вчителькою ручних робіт Української жіночої гімназії м. Перемишля.

Художниця Олена Кульчицька неабиякого значення надавала рисункам як навчальній дисципліні в гімназіях краю, про що згадувала в численних рукописах. Авторська мистецька школа художниці будувалася також на ґрунтовному вивченні української культури, народного мистецтва, засобів і технік художньо-проектної виразності. Олена Кульчицька зазначала, що здійснювати художню освіту молоді потрібно шляхом запрошення кваліфікованих спеціалістів до навчальних закладів, вона особистим прикладом розкривала зміст компетенцій художника-педагога, виокремлювала завдання щодо надання рисункам статусу обов'язкової дисципліни в навчальних закладах, стверджувала, що рисунки є неабиякою дисципліною для розвитку у вихованців інтелектуальних і мистецьких здібностей, знання та навичок, спостереження, формування естетичних почуттів, таланту, а що найголовніше – вивчення та плекання української культури.

Особливої уваги О. Кульчицька надавала формуванню в молоді української національної ідентичності. Тому її заняття з ручних робіт мали характер художньо-проектної творчості. Вона залучала учнів до пошуково-краєзнавчої діяльності: пошуку автентичних зразків вишитого одягу, замальовування й відшивання орнаментів, збору виробів народного мистецтва, заснування музеїв навчальних закладів. Поряд із класичним навчанням в аудиторіях вона практикувала заняття в музеях, організовувала вечори-дефіле етнодизайнерського власноручно виготовленого одягу, проводила навчальні екскурсії, роботи на пленері, закликала вивчати народні звичаї та обрядову культуру українців.

Олена Кульчицька разом із педагогічною роботою займалася художньо-проектною діяльністю, а саме: дизайном одягу, взуття, капелюшків, ювелірних виробів тощо. За власними розробками здійснювала пошиття одягу, виготовлення прикрас, взуття тощо. Особливої уваги надавала оздобленню виробів – унікальним стилем вишивки й декору. Надавала перевагу пастельним відтінкам одягу, прикрашаючи його вишивкою. О. Кульчицька відома також як дизайнерка інтер'єрів українського житла, навчальних закладів, майстерень, національних музеїв. Вважала, що інтер'єр має виражати національний стиль, а навчальні заклади потрібно прикрашати портретами визначних діячів краю. Як графічний дизайнер О. Кульчицька займалася оформленням українських видань: альбомів народ-

ного мистецтва й національного одягу, журналів для дітей та жінок, навчальних книг, дитячих казок, оповідань, календариків, листівок та ін. Особливо важливими проектами для цієї дизайнерки були навчальні книги для дітей – українські читанки, редактором яких був А. Крушельницький (Яців, б.д.).

Варто наголосити, що О. Кульчицька щиро ділилася своїми доробками з талановитою молоддю та власним прикладом надихала й заохочувала до творчої праці. Складений нею заповіт був спрямований на підтримку молодих митців та відзначення особливих досягнень студентів у творчій діяльності стипендією імені роду Ручка-Кульчицьких та Ольги Кульчицької (Добрянська, 1987). За складеним заповітом, уся творча спадщина О. Кульчицької перейшла Львівському музею українського мистецтва.

Олена Кульчицька займалася також просвітницькою діяльністю, проводила україномовне навчання дітей віддалених селищ, поширювала прогресивні знання, уміння й навички серед дорослого населення. Перебуваючи в складі тодішніх просвітницьких товариств («Просвіта», «Рідна школа», «Союз українок» та ін.) вона разом із сестрою Ольгою займалася етнографічною діяльністю. Так, у новоствореному музеї «Стривігор» м. Перемишля сестри проводили вечори-дефіле з показу народних костюмів, демонстрували альбоми зі зразками вишивок, килимів, писанок тощо (Краковецька, 2001). Ретельно вивчаючи народне мистецтво, сестри Кульчицькі за власними проектами ткали килими, виготовляли меблі тощо.

Митець Олена Кульчицька була автором нових тем, технік, жанрів. Найулюбленішими були роботи філософської, міфологічної, етнографічної, побутової тематики, портрети, ліричні краєвиди, картини, що висвітлювали історію Галичини тощо (Яців, 1992).

Багаторічна творча праця Олени Кульчицької була відзначена численними посадами, званнями, державними нагородами, преміями тощо. Так, вона працювала професоркою кафедри книжкової графіки Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова, була член-кореспонденткою академії архітектури, Заслуженою діячкою мистецтв, Народною художницею, депутаткою Верховної Ради УРСР, лауреаткою державної премії імені Тараса Шевченка тощо.

Її сестра – Ольга Кульчицька була надзвичайно працююватою і творчою. Потрібно зазначити, що Ольга була правою рукою Олени, її одностудницею, порадицею, підтримкою. Тому сестри були залучені до однакових дизайнерських проектів: конструювання та виготовлення одягу, прикрас, ткацтва килимів, створення меблів тощо. Іншим напрямком діяльності Ольги була просвітницька та видавнича праця. Вона вважала, що патріотичне, моральне і трудове виховання молоді сприятиме формуванню української нації. Ольга займалася формуванням

української національної ідентичності шляхом проведення лекцій, занять, різноманітних курсів, навчала жінок ручним роботам, засновувала бібліотеки у віддалених населених пунктах, була членом товариств («Рідна школа», «Союз українок» та ін.). На сторінках галицьких часописів Ольга Кульчицька ділилася авторськими етнодизайнерськими напрацюваннями з моделювання, пошиття та оздоблення одягу, виготовлення прикрас, декорування інтер'єрів житла за українськими традиціями тощо. Вона відома як авторка українського історичного календаря за пам'ятними датами (Кульчицька, 1993а, 1993б).

Олена та Ольга Кульчицькі мали численних учнів – А. Бродило, І. Добрянська, Я. Запаско, Є. Лукавська, С. Чехович та ін., які з честю пронесли і творчо вдосконалили отримані знання, уміння, навички. Нині з доробком сестер можемо познайомитись у Художньо-меморіальному музеї Олени Кульчицької (м. Львів).

Авторські розробки з художньо-проектної культури належали галицькому митцю Осипу Сорохтею (1890–1941), який, здобувши ґрунтовну фахову освіту у Краківській академії мистецтв, більшу частину свого життя присвятив художньо-педагогічній роботі. Багаторічна викладацька, культурно-просвітницька творча діяльність митця сприяли методологічним та практичним доробкам у галузі художньо-проектної освіти учнів. Слід наголосити, що цей педагог відрізнявся нестандартними підходами у викладацькій діяльності: він стверджував, що досвідчений учитель має уроками мистецтва виховувати молодь, а вже потім навчати. Упродовж життя О. Сорохтей працював на посаді вчителя художніх дисциплін – рисунків (образотворче мистецтво (сучасна назва теперішнього навчального предмету)), практичних занять (художня праця), каліграфії (шрифти). Митець працював у навчальних закладах м. Снятина. Проте талант художника-педагога найбільше розкрився в Українській державній гімназії м. Станіслава (Волинська, 1999), про що свідчать архівні матеріали – власноручні записи митця, які можна назвати щоденниками. Педагогічна спадщина художника О. Сорохтея збережена в документах і спогадах учнів. Авторці статті пощастило поспілкуватися з родичами митця (добродії Любов та Роман Сорохтеї, Анатолій Васільєв) та його учнями. Ґрунтовне вивчення навчально-методичної, художньо-проектної, мистецької, епістолярної спадщини художника-педагога засвідчує не лише про його численні таланти, кваліфікаційний рівень, але й високі людські моральні якості.

Творча діяльність митця полягала у виконанні графічних робіт та публікації кращих на сторінках сатиричних галицьких часописів (Сорохтей, 1996), виставковій діяльності (Фіголь, 1990). Більша частина робіт присвячена дружнім шаржам та карикатурам на його сучасників. Його твори були ілюстраціями життя громадян

краю, присвячені історичним і патріотичним подіям. Особливою тематикою була релігійна, яку представляє насамперед робота «Зняття з хреста», що зберігається в Кафедральному соборі Святого Воскресіння м. Івано-Франківська (Мельник, 2000).

Більшу частину свого життя О. Сорохтей присвятив художньому навчанню та вихованню молоді. Попри існуючу на той час систему освіти, він напрацював авторські програми з рисунків, практичних занять, каліграфії. На заняттях досвідчений педагог знайомив вихованців із лінійною та повітряною перспективою, правилами вимірювання пропорцій, світлотіньовим зображенням, графікою, малярством, шрифтами, декоративним малюванням, стилізацією тощо. Особливої уваги художник надавав поєднанню практичних і теоретичних знань, умінь і навичок з мистецтва, тому його уроки практичних занять були художньо-проектним навчанням молоді. Педагог доводив учням, що кожна виготовлена річ має нести естетичні та функціональні властивості, поєднувати в собі корисність і расу. Його учні вміли за попередніми ескізами та кресленнями виготовляти потрібні в побуті предмети з дерева та заліза, які надалі використовували як естетично-практичні вироби (підставки для квітів, праски, форми для випічки тістечок, хатинки та годівнички для птахів тощо). Це є основою навчання художньо-проектній культурі, сучасною назвою – дизайну. Художник-педагог вважав, що потрібно навчати мистецтва змалку, одночасно з рідною історією та культурою, оскільки саме так можна формувати українську національну ідентичність.

Доробок О. Сорохтея досить довго замовчувався. Ґрунтовне вивчення його спадщини стало можливим у незалежній Україні. О. Сорохтей виховав багатьох патріотів, серед яких були його послідовники: художник-педагог М. Зорій, митець М. Ґамула (Кейван, 1996). Іменем О. Сорохтея названо дитячу художню школу, музей училища та вулицю в м. Івано-Франківську. Роботи митця часто експонуються в музеях та зберігаються у приватних колекціях. Творчому доробку О. Сорохтея присвячуються наукові конференції в Івано-Франківську, Львові, Снятині.

Авторський доробок з художньо-проектної освіти галицької молоді належить Романові Сельському (1903–1990). Цей художник, здобувши ґрунтовну мистецьку освіту (Художньо-промислова школа (Максисько, 1971), Вільна академія мистецтв та Малярська школа О. Новаківського у Львові (Кривавич, 1997), Краківська та Паризька академії мистецтв), на високому рівні здійснював підготовку майбутніх дизайнерів. Варто наголосити на тому, що знання, отримані в західноєвропейських художніх закладах, сприяли формуванню у Р. Сельського нестандартного погляду на мистецтво, художньо-проектну культуру, визначальну роль художника-педагога в навчальній діяльності

тощо. Свої ідеї художник втілював у життя, працюючи на посадах голови мистецького об'єднання «Artes», учасника АНУМу та Львівського професійного союзу артистів-пластиків (Ріпко, 1996), керівника відділення живопису у Львівському училищі прикладного мистецтва.

Р. Сельський розвинув методологію художньо-проектної освіти молоді, працюючи на посаді завідувача кафедри живопису Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва. Цей художник-педагог викладав художні дисципліни (композиція, живопис, роботи в матеріалі тощо) та керував кваліфікаційними роботами студентів. Діяльність Р. Сельського була спрямованою на формування в молоді української національної ідентичності. Художник-педагог використовував прогресивні методи навчання, читав лекції, проводив практичні заняття та, застосовуючи індивідуальний підхід, підбирав цікаві завдання для самостійної й індивідуальної роботи. Його студенти, окрім аудиторних робіт, виконували такі самостійні завдання, як етюди, замальовки, пленерний живопис. Лекції унаочнював ілюстраціями, доповнював бесідами, диспутами, вечорами з актуальних питань історії української та зарубіжної культури. Під час пояснення застосовував принципи порівняльного аналізу зображення в історичному контексті, розтлумачував композиційні схеми, плями. Усе це в роботі зі студентами допомагало кращому розумінню ними творів мистецтва, розвитку художньо-проектної культури, грамоти, формуванню відповідальності за власні роботи. Р. Сельський заохочував вихованців до виставкової діяльності, відвідування музеїв, закликав вивчати народне мистецтво. Він стверджував, що народне мистецтво є основою професійного, особливо коли йде мова про колорит і знаки-символи.

Аудиторні заняття з живопису проходили в творчій атмосфері, художник-педагог навчав технікам темперного живопису, використовував принципи доступності, послідовності. Починали від простого – натюрморту, далі – портрету, завершували декоративною, декоративно-площинною стилізацією постановки етнографічного характеру – фігури людини в національному строї. Заняття із пленерного живопису відбувалися в мальовничих Карпатах. Художник-педагог знайомив студентів із техніками живопису акварельними, темперними, олійними фарбами, закликав уважно спостерігати за довкіллям, виконувати замальовки, навчав стилізувати зображення тощо. Особливо цікаво проходили заняття із композиції. За авторською методикою Р. Сельський навчав стилізації народних мотивів через зображення мушлі, сільвети тощо. Найкращі ескізи використовували в дизайні інтер'єрів дитячих садків, що було стимулом для подальшої професійної роботи студентів.

Р. Сельський розробив навчальну та робочу програму зі спецживопису для художників-прикладників, як тоді називали дизайнерів. Його авторська методика полягала у викладанні нової дисципліни, покликаній розвинути в студентів уміння декоративно стилізувати, враховуючи властивості обраного матеріалу (Сельський, 1965, с. 31). Нині викладання спецживопису має важливе значення в підготовці дизайнерів.

На жаль, Р. Сельський за життя не був гідно поцінованим (Ріпко, 1996). Відомо лише про дві персональні прижиттєві виставки і збереження його творів у приватних колекціях та музеях міст Івано-Франківська, Коломиї, Львова тощо. У 1983 р. Р. Сельському присвоїли звання Заслуженого художника УРСР, а в 1989 р. – Народного художника УРСР (Ріпко, 1996). Іменем цього художника-педагога названо вулицю в м. Львові, його доробкам присвячуються наукові конференції, організовуються виставки.

Галичанин Михайло Зорій (1908–1995) початкові мистецькі знання здобув на уроках рисунків, практичних занять, каліграфії у викладачів О. Сорохтея, В. Коцького та ін. Української державної гімназії та Ремісничої школи м. Станіслава (Волинська, 1999). Далі продовжував освіту в приватній школі малярства професора А. Терлецького та Краківській академії мистецтв. Отримані знання сприяли подальшій творчій та художньо-педагогічній діяльності М. Зорія.

У студентські роки М. Зорій брав активну участь у виставках та конкурсах. Так, проект пам'ятника Д. Січинському в його виконанні було визнано найкращим. У 1943 р. за проектом М. Зорія спорудили надмогильний пам'ятник композитору в м. Станіславі (Полек, 1995).

Зауважимо, що цей митець мав багаторічний досвід художньо-проектної культури, оскільки навчався на рекламних курсах (м. Катовіце, Індустріальний інститут, 1938), працював художником-декоратором молодіжного театрального гуртка. Професійна діяльність М. Зорія охоплювала виставкову, творчу діяльність, виконання настінних розписів у каплиці отців Редemptористів. Працюючи художником-педагогом у навчальних закладах м. Станіслава, він щиро ділився своїми знаннями з талановитою молоддю. Його авторська школа характеризувалася інноваційними підходами, поєднанням теорії з практикою, ґрунтовними методичними напрацюваннями з композиції, кольорознавства, рисунку, декоративного малювання, ручних робіт тощо.

Професійну діяльність М. Зорія було зупинено репресіями та ув'язненням (1944–1952). Лише в 1955 р. йому дозволили повернутися додому, у м. Станіслав, де він працював учителем образотворчого мистецтва і креслення середніх шкіл № 1, 14. Художньо-педагогічна діяльність М. Зорія характеризувалася новаторством. Художник-педагог практикував навчальні екс-

курсії на природу та в музеї, наголошував молоді на важливості збереження довкілля. Він стверджував, що мистецтво має пробуджувати емоції, розвивати творчість, формувати патріотизм. Уроки М. Зорія були доступними, унаочнені власноручними таблицями, схемами, рухомими зображеннями; він використовував педагогічний малюнок, схеми і таблиці з поетапністю зображення, навчав правилам побудови, композиції, лінійної та повітряної перспективи, тональному та кольоровому вирішенню предметів, декоративній стилізації природніх мотивів тощо. Особливо цікавими для учнів були заняття з декоративної та площинної стилізації зображень та форм, а саме: листя, квітів, метеликів. Надалі із цих зображень складали орнаментальні композиції, якими прикрашали вироби із пап'є-маше. Учитель навчав вихованців не лише працелюбності, а й працездатності, умінню облаштувати побут власноручно естетично привабливими й корисними предметами. Такі принципи навчання сприяли художньо-проектній освіті молоді.

М. Зорій стверджував, що процес художнього навчання та виховання молоді має відбуватися рідною мовою шляхом ґрунтовного опанування творів спочатку української, а згодом світової культури. Цей учитель був патріотом, засобами мистецтва формував у молоді українську національну ідентичність. Він опікувався питаннями вивчення української мови, історії, був діячем прогресивних товариств (Івано-Франківське товариство української мови імені Тараса Шевченка, Клуб української інтелігенції імені Богдана Лепкого, Науково-просвітницьке товариство «Меморіал», «Просвіта» та ін.).

Постать і діяльність М. Зорія довго замовчувалися. Його ім'я стало широко відоме громадськості в незалежній Україні, а роботи експонують на персональних виставках, вечорах пам'яті, зберігають у приватних колекціях. Численні учні М. Зорія, серед яких В. Баран, Б. Ґавата, М. Фіґоль та ін., гідно продовжили справу свого наставника і стали відомими діячами культури та художниками-педагогами. Одну з вулиць м. Івано-Франківська названо іменем М. Зорія. Кембріджський Міжнародний Біографічний Центр надав митцю високе звання «Людина року» (1991–1992).

Порівняння досвіду мистецько-педагогічної діяльності розглянутих особистостей дає підстави визначити спільні риси, які характеризують авторські мистецькі школи Галичини:

- 1) національно-культурна орієнтація освіти;
- 2) синтез теорії, практики й творчого пошуку;
- 3) індивідуалізація навчання;
- 4) єдність художньої та педагогічної діяльності;
- 5) міждисциплінарність і зв'язок із дизайном;
- 6) європейський професіоналізм і культурна відкритість;

7) патріотичне виховання та гуманістичні цінності.

Кожен педагог вважав, що художня освіта має виховувати моральність, працьовитість, емпатію, любов до природи й людини. Їхня діяльність спрямовувалася не лише на розвиток технічних умінь, а й на становлення духовно зрілої особистості.

**Наукова
новизна та
практична
значимість
дослідження**

5

У дослідженні вперше простежено становлення художньо-проектної культури Галичини через функціонування авторських мистецьких шкіл видатних митців – О. Новаківського, сестер Олени та Ольги Кульчицьких, О. Сорохтея, Р. Сельського, М. Зорія. Названі митці були не тільки висококваліфікованими художниками – випускниками західноєвропейських академій мистецтв, які займалися творчою діяльністю, але й були носіями української національної ідентичності, зразком для наслідування учнями та мали власні художньо-проектні доробки. Все це сприяло становленню художньо-проектної культури Галичини.

Висновки

6

Підсумовуючи діяльність авторських мистецьких шкіл галицьких художників О. Новаківського, сестер Олени та Ольги Кульчицьких, О. Сорохтея, Р. Сельського та М. Зорія, доходимо висновку, що їхні художні й педагогічні напрацювання мали вагоме значення для розвитку художньо-проектної культури Галичини, становлення етнотворчості, фахової підготовки митців, художників-педагогів, дизайнерів, виховання поколінь свідомих українців – поціновувачів національної культури, духовному піднесенню суспільства. У цілому їхні творчі, художньо-проектні та методичні здобутки сприяли становленню українського дизайну.

Список бібліографічних посилань

- Антонич, Б.-І. (1933). Національне мистецтво. *Карби*, 2–6.
- Волинська, О. (1999). З історії викладання образотворчого мистецтва в Українській державній гімназії міста Станиславова до 1939 року. *Джерела*, 1–2(17–18), 39–41.
- Волошин, Л. (1997). Художник глибоких почуттів. *Молода Галичина*, 35(7362), 2.
- Волошин, Л. (2000). Школа Олекси Новаківського. *Образотворче мистецтво*, 3–4, 31–36.
- Волошин, Л. (2001). Олекса Новаківський: творчий силует митця у феноменології українського духа. *Образотворче мистецтво*, 2, 18–20.
- Добрянська, І. (1987). Я живу життям мого народу... *Жовтень*, 9, 127–130.
- Запаско, Я. (1999). Спомин про Олену Кульчицьку – видатного художника книги і педагога. *Вісник Львівської академії мистецтв*, 10, 260–263.
- Кейван, І. (1996). *Українські мистці поза Батьківщиною*. Сліо.
- Краковецька, З. Р. (2001). Маловідомі сторінки життя і творчості Олени Кульчицької. *Реклама і дизайн ХХІ сторіччя: освіта, культура, економіка*, 2, 138–139.
- Кривач, Д. (1997). Вільна Академія мистецтва у Львові. *Галицька брама*, 7, 7.
- Кульчицька, О. (1993а). Витримки із записника. *Просвіта*, 27(121), 5.
- Кульчицька, О. (1993б). Як виховувати дітей. *Просвіта*, 27(121), 4.
- Максисько, Т. С. (1971). До історії Львівської школи художніх промислів та декоративно-ужиткового мистецтва. *Українське мистецтвознавство*, 5, 110–121.

- Мельник, В. (2000, 25 лютого). Такий гордий, такий трагічний талант. *Західний кур'єр*, 8, 10.
- Нога, О., & Яців, Р. (1998). *Мистецькі товариства, об'єднання, угруповання, спілки Львова 1860–1998*. Українські технології.
- Полек, В. (1995). Прекрасна людина і талановитий митець. *Вперед*, 51–52, 6–9.
- Ріпко, О. О. (1996). *Мистецтво Львова першої половини XX століття* [Каталог виставки]. Каменяр.
- Сельський, Р. Ю. (1965). Про необхідність викладання спецживопису в інститутах прикладного та декоративного мистецтва. В *VI Наукова конференція, присвячена підсумкам науково-дослідної, методичної та творчої роботи кафедр інституту за 1964 р.* [Матеріали конференції] (с. 30–32). Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва.
- Сорохтей, Х.-М. (1996). Що відкрилося у серці. *Дзвін*, 5–6, 129–144.
- Фіголь, М. П. (Упоряд.). (1990). *Графічні портрети Осипа Сорохтея* [Каталог виставки]. Облполіграфвидав.
- Шмагало, Р. Т. (2005). *Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структуривання, методологія, художні позиції*. Українські технології.
- Яців, М. І. (б.д.). *Спогади про Олену Львівну Кульчицьку*. Допоміжний фонд, Архів Художньо-меморіального музею Олени Кульчицької, Львів.
- Яців, Р. М. (1992). *Львівська графіка: 1945–1990. Традиції та новаторство*. Наукова думка.

References

- Antonych, B.-I. (1933). Natsionalne mystetstvo [National art]. *Karby*, 2–6 [in Ukrainian].
- Dobrianska, I. (1987). Ya zhyvu zhyttiam moho narodu... [I live the life of my people...] *Zhovten*, 9, 127–130 [in Ukrainian].
- Fihol, M. P. (Comp.). (1990). *Hrafichni portrety Osypa Sorokhteia* [Graphic portraits of Osyp Sorokhteia] [Exhibition catalog]. Oblpolihrafvydav [in Ukrainian].
- Keywan, I. (1996). *Ukrainski mysttsi poza Batkivshchynoiu* [Ukrainian artists outside the homeland]. Clio [in Ukrainian].
- Krakovetska, Z. R. (2001). Malovidomi storinky zhyttia i tvorchosti Oleny Kulchytskoi [Little-known pages of Olena Kulchytska's life and work]. *Reklama i dyzain XXI storichchia: osvita, kultura, ekonomika*, 2, 138–139 [in Ukrainian].
- Krvavych, D. (1997). Vilna Akademiia mystetstva u Lvovi [Free Academy of Art in Lviv]. *Halytska brama*, 7, 7 [in Ukrainian].
- Kulchytska, O. (1993a). Vytrymky iz zapysnyka [Excerpts from the notebook]. *Prosvita*, 27(121), 5 [in Ukrainian].
- Kulchytska, O. (1993b). Yak vykhovuvaty ditei [How to raise children]. *Prosvita*, 27(121), 4 [in Ukrainian].
- Maksysko, T. S. (1971). Do istorii Lvivskoi shkoly khudozhnikh promysliv ta dekorativno-uzhytkovoho mystetstva [To the history of the Lviv School of Arts and Crafts and Decorative and Applied Arts]. *Ukrainske mystetstvoznavstvo*, 5, 110–121 [in Ukrainian].
- Melnyk, V. (2000, February 25). Takyi hordyi, takyi trahichnyi talant [Such a proud, such a tragic talent]. *Zakhidnyi kurier*, 8, 10 [in Ukrainian].
- Noha, O., & Yatsiv, R. (1998). *Mystetski tovarystva, obiednannia, uhrupuvannia, spilky Lvova 1860–1998* [Artistic societies, associations, groups, unions of Lviv 1860–1998]. *Ukrainski tekhnolohii* [in Ukrainian].
- Poliek, V. (1995). Prekrasna liudyna i talanovytyi mytets [Art of Lviv in the first half of the 20th century]. *Vpered*, 51–52, 6–9 [in Ukrainian].
- Ripko, O. O. (1996). *Mystetstvo Lvova pershoi polovyny XX stolittia* [Art of Lviv in the first half of the 20th century] [Exhibition catalog]. Kameniar [in Ukrainian].

- Selskyi, R. Yu. (1965). Pro neobkhidnist vykladannia spetszhyvopysu v instytutakh prykladnoho ta dekoratyvnoho mystetstva [On the need to teach special painting in institutes of applied and decorative arts]. In *VI Naukova konferentsiia, prysviachena pidsumkam naukovo-doslidnoi, metodychnoi ta tvorchoi roboty kafedr instytutu za 1964 r.* [VI Scientific conference dedicated to the results of scientific research, methodological and creative work of the departments of the institute for 1964] [Conference proceedings] (pp. 30–32). Lvivskyi derzhavnyi instytut prykladnoho ta dekoratyvnoho mystetstva [in Ukrainian].
- Shmahalo, R. T. (2005). *Mystetska osvita v Ukraini seredyny XIX – seredyny XX st.: strukturuvannia, metodolohiia, khudozhni pozytsii* [Art education in Ukraine in the mid-19th – mid-20th centuries: Structuring, methodology, artistic positions]. *Ukrainski tekhnolohii* [in Ukrainian].
- Sorokhtei, Kh.-M. (1996). Shcho vidkrylosia u sertsii [What opened in the heart]. *Dzvin*, 5–6, 129–144 [in Ukrainian].
- Voloshyn, L. (1997). Khudozhnyk hlybokyykh pochuttiv [Artist of deep feelings]. *Moloda Halychyna*, 35(7362), 2 [in Ukrainian].
- Voloshyn, L. (2000). Shkola Oleksy Novakivskoho [Oleksa Novakivskyi's school]. *Obrazotvorche mystetstvo*, 3–4, 31–36 [in Ukrainian].
- Voloshyn, L. (2001). Oleksa Novakivskyi: tvorchyi syluet myttsia u fenomenolohii ukrainskoho dukha [Oleksa Novakivskyi: Creative silhouette of an artist in the phenomenology of the Ukrainian spirit]. *Obrazotvorche mystetstvo*, 2, 18–20 [in Ukrainian].
- Volynska, O. (1999). Z istorii vykladannia obrazotvorchoho mystetstva v Ukrainiskii derzhavnii himnazii mista Stanyslavova do 1939 roku [From the history of teaching fine arts in the Ukrainian State Gymnasium of Stanislaviv until 1939]. *Dzherela*, 1–2(17–18), 39–41 [in Ukrainian].
- Yatsiv, M. I. (n.d.). *Spohady pro Olenu Lvivnu Kulchytsku* [Memories of Olena Lvovna Kulchytska]. Dopomizhnyi fond, Arkhiv Khudozhno-memorialnoho muzeiu Oleny Kulchytskoi, Lviv [in Ukrainian].
- Yatsiv, R. M. (1992). *Lvivska hrafika: 1945–1990. Tradytsii ta novatorstvo* [Lviv Graphics: 1945–1990. Traditions and Innovation]. *Naukova dumka* [in Ukrainian].
- Zapasko, Ya. (1999). Spomyn pro Olenu Kulchytsku – vydatnoho khudozhnyka knyhy i pedahoha [A memoir of Olena Kulchytska – An outstanding book artist and teacher]. *Bulletin of Lviv Academy of Arts*, 10, 260–263 [in Ukrainian].

Надійшла 25.08.2025; Прийнята 01.11.2025

Стаття була вперше опублікована онлайн 23.12.2025